

A FIZETÉSI KÁRTYA ÜZLETÁG MAGYARORSZÁGON

(2000)

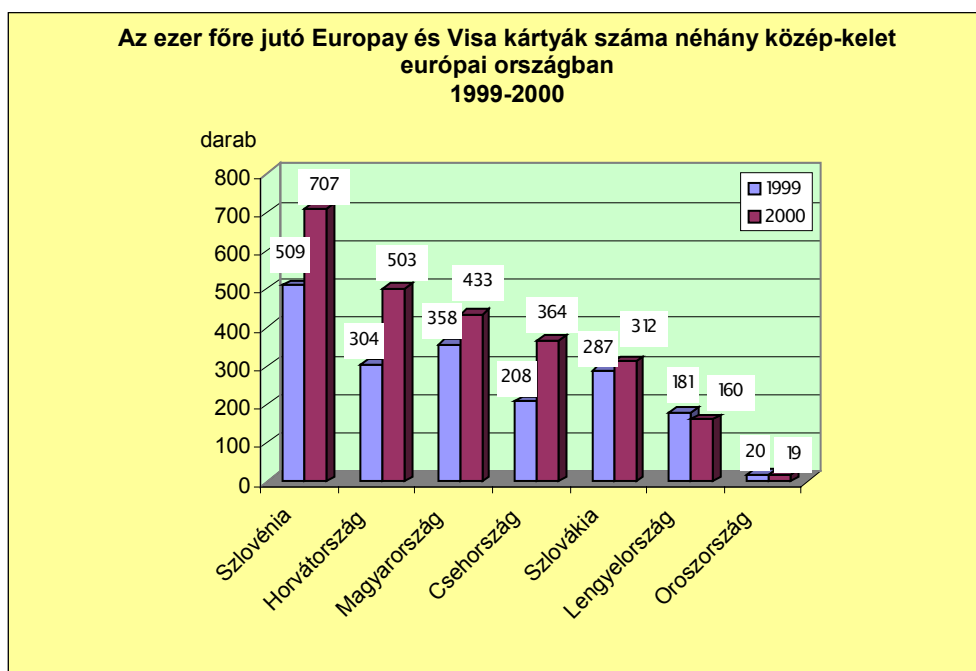
Készítette: Keszy-Harmath Zoltánné
Pénzforgalmi önálló osztály

2001. április

I. A KÁRTYAÜZLETÁG ÁLTALÁNOS ELEMZÉSE

1. A bankkártyák számának alakulása

A bankkártya üzletágba Magyarországgal közel azonos időben, a nyolcvanas évek végén, kilencvenes évek elején bekapcsolódó közép-kelet európai országokban változó ütemben ugyan, de mindenütt dinamikusán nőtt a kibocsátott kártyák száma, ennek megfelelően változik az ezer főre jutó kártyaszám. Hazánk a harmadik helyen áll a 2000. év végi adatok alapján.

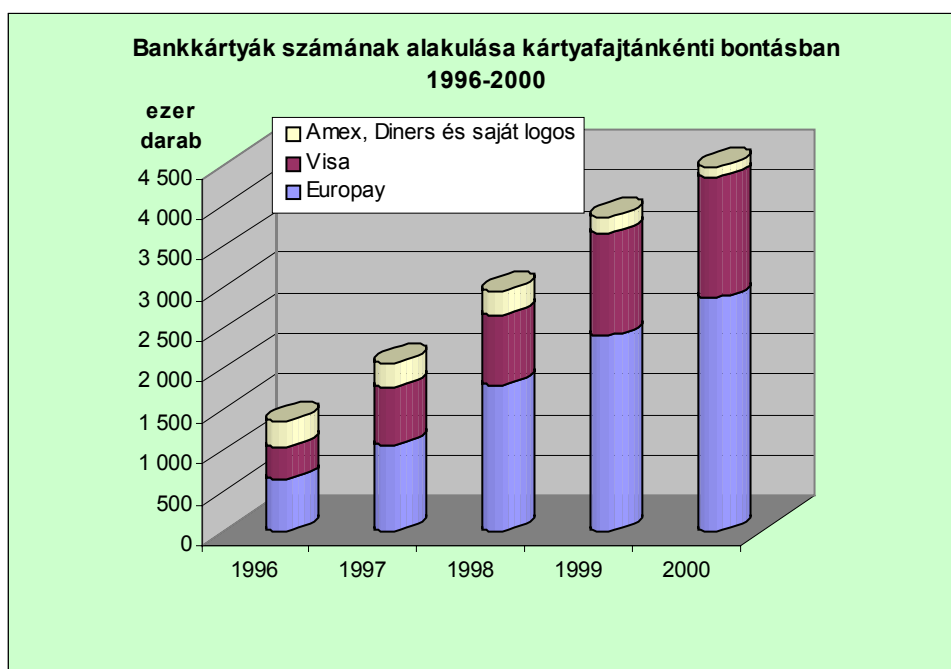

Szlovénia, amely a második leggyorsabb növekedési ütemet mondhatja magáénak továbbra is tartja vezető helyét. A leglátványosabb, 75%-os növekedés Csehországban volt tapasztalható az elmúlt év során. Hazánkban 21%-kal emelkedett az ezer főre jutó Visa és Europay kártyák száma. A kibocsátott kártyák darabszámát tekintve első helyen álló Lengyelországban viszont az elmúlt évhez képest csökkent az ezer főre jutó kártyaszám.

A hazai bankkártya üzletág jellegzetessége, hogy bár szám szerint 24 pénzintézet érdekelt a kibocsátói üzletágban, a piac erősen koncentrált, mind a kibocsátott kártyák számát tekintve, mind pedig a forgalomban való

részesedésük alapján 87%-a mindössze öt lakossági bank kezében van, közülük is egy kezdettől fogva meghatározó szerepet játszik.

Az Europay és Visa védjeggyel ellátott kártyák számának évről évre növekvő aránya (97% volt az elmúlt év végén) jól tükrözi, hogy hazánkban a kölcsönös kártyaelfogadás alapja e két nemzetközi védjegy. Jelen vannak még, mindössze pár ezres darabszámmal az Amex és Diners kártyák, valamint egyre csökkenő mértékben a bankok saját védjegyével ellátott, kizárólag a kibocsátó ATM és POS hálózatában használható kártyák. Az elmúlt öt év kártyaszámainak alakulását mutatja a következő ábra, amelyből jól látszik, hogy a kibocsátott kártyák számának emelkedése töretlen, bár dinamikája a piac fokozatos telítődésével csökkenő tendenciát mutat.

A bankkártyák továbbra is jellemzően betéti (debit) kártyaként működnek (94%), azonban az elmúlt év folyamán majdnem a duplájára emelkedett és arányaiban elérte a 6%-ot a hitel (credit) és a terhelési (charge) kártyák száma.

Nagyságrendileg továbbra sem jelentősek (nem éri el az 1%-ot) a kereskedők védjegyével is ellátott, úgynevezett co-branded kártyák, azonban számuk egy év alatt a háromszorosára (közel 38 ezerre) nőtt. Ez valószínűleg annak is tulajdonítható, hogy az elmúlt év során két új, kizárólag ilyen kártyák kibocsátására szakosodott pénzügyi intézet is elkezdte tevékenységét a hazai piacon.

Co-branded kártyaként jelentek meg az első olyan bankkártyák, amelyeken a mágnescsík mellett egy EMV szabványnak megfelelő chip is található. Egyelőre azonban csak pontgyűjtésre, illetve tagsági nyilvántartására használják a chipeket.

A reprezentációs költségek és egyéb hivatalos kiadások fedezésére használható vállalati kártyák (business kártyák) száma másfélszeresére nőtt a megelőző év végéhez képest (74 ezer darab), arányuk azonban még így is 2% alatti.

Új termék az úgynevezett virtuális kártya¹, amely az elmúlt év végén jelent meg, számuk egyelőre pár száz darab, és célja az internetes vásárlások fizetési oldalának biztonságos lebonyolítása.

Tovább nőtt és elérte a 93%-ot a az itthon és külföldön egyaránt használható bankkártyák aránya, a maradékkal csak országon belül lehet készpénzt felvenni, és/vagy a kereskedői egységekben fizetni.

A bankkártyák 97%-a mind készpénz felvételére, mind pedig vásárlásra alkalmas. A maradék (3 %) több mint kétharmadával csak készpénzt lehet felvenni, egyharmadával pedig csupán vásárolni lehet. Ez utóbbi két kategóriát jellemzően a nemzetközi védjegy nélküli kártyák képezik.

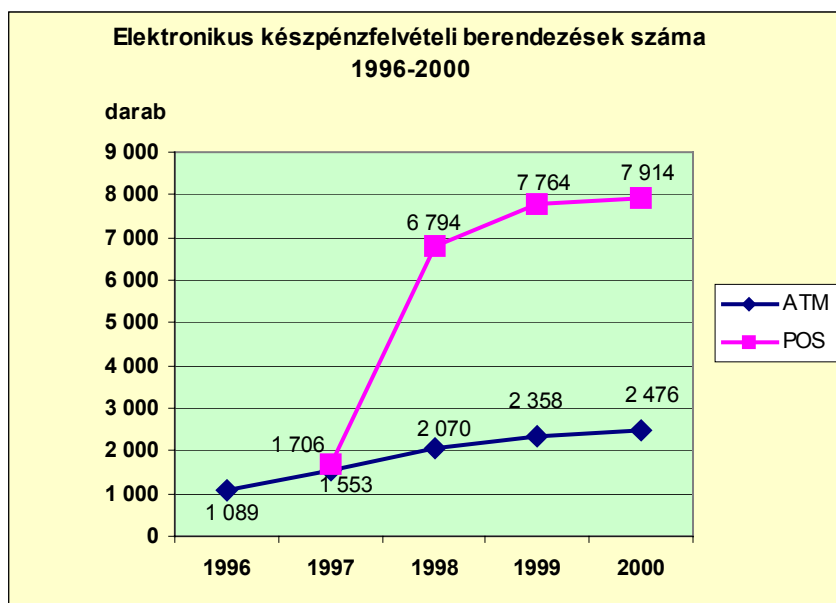
2. Készpénzfelvételi lehetőségek és kereskedői elfogadóhelyek

2.1. Készpénzfelvételi lehetőségek bankkártyával

A bankkártyával rendelkező ügyfelek készpénzhez jutási lehetőségei évről évre bővülnek, jelenleg 2 476 ATM, 3 600 bankfióki és 4 314 postahivatali POS berendezés áll a kártyabirtokosok rendelkezésére szerte az országban. A következő ábra ezeknek a lehetőségeknek az elmúlt öt éven belüli alakulását mutatja. A diagramon jól látszik, hogy a tavalyi év során viszonylag kis mértékben emelkedett mind az ATM-ek (5%), mind pedig a POS berendezések (2%) száma. A Magyar Posta minden fiókját ellátták már POS berendezéssel, itt nagy változás a jövőben sem várható. Az ATM-ek tekintetében elmondható, hogy a várható forgalom szempontjából lényeges helyeket már lefedték a bankok, ahol pedig jelenleg nem üzemeltethető nyereségesen egy pénzkidó automata, oda POS berendezéseket telepítettek.

---

¹ virtuális kártya: a virtuális kártya valójában egy számla, amelyhez általában nem kapcsolódik kártya, és amelyet kizárólag Interneten, illetve bizonyos esetekben postán vagy telefonon keresztül megrendelt áruk vagy szolgáltatások ellenértékének a kiegyenlítésére használnak. A legtöbb virtuális kártya tehát szoftver alapú, de néhány bank kártyaszámmal ellátott valódi plastikkártyát ad ügyfeleinek, amelyeket azonban kizárólag internetes vásárlásokra lehet használni. Magyarországon mindkettőre van példa.

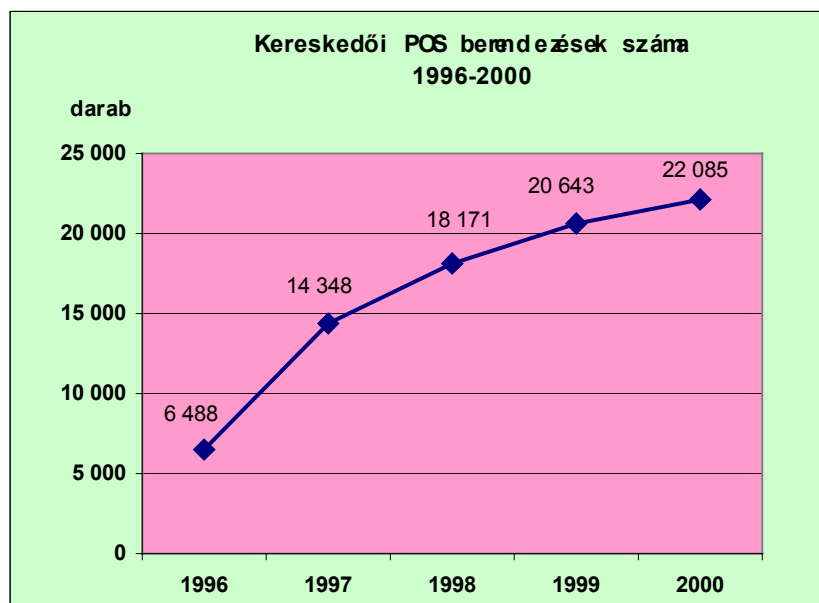

Az egyes berendezések kihasználtságát illetően elmondható, hogy egy-egy ATM-et átlag 2 500 alkalommal használtak havonta az elmúlt év során. A bankfiókokban elhelyezett POS berendezéseken átlagosan hatvan, a Magyar Posta fiókjaiban felszerelt POS berendezéseken pedig hatvankilenc műveletet hajtottak végre havonta a kártyabirtokosok.

2.2 Fizetési lehetőségek bankkártyával

A kereskedői elfogadóhelyek számának alakulása jól tükrözi az elfogadói üzletágban érdekelt bankok azon törekvését, hogy kiszűrjék azokat a szerződéseket, amelyek mögött nincs forgalom, vagy arra utaló jelek vannak, hogy a kereskedő közreműködik bankkártya visszaélésekben. Ezeknek a folyamatoknak az eredményeként egy év alatt 23 292-ről 22 500 darabra csökkent azoknak az üzleteknek a száma, ahol bankkártyával lehet fizetni. A pénztárakban felszerelt POS berendezések száma viszont 7%-kal meghaladta az előző évit, jelenleg 22 085 db üzemel az üzletek pénztáraiban. A 10 647 darab imprintert vagy a nagyon kis forgalmú helyeken, vagy pedig tartalékként használják az elektronikus berendezések mellett, ezek aránya 9%-kal csökkent a megelőző évhez képest.

A kereskedői elfogadóhelyeken üzemelő POS berendezések számának elmúlt öt évi alakulását mutatja a következő ábra:

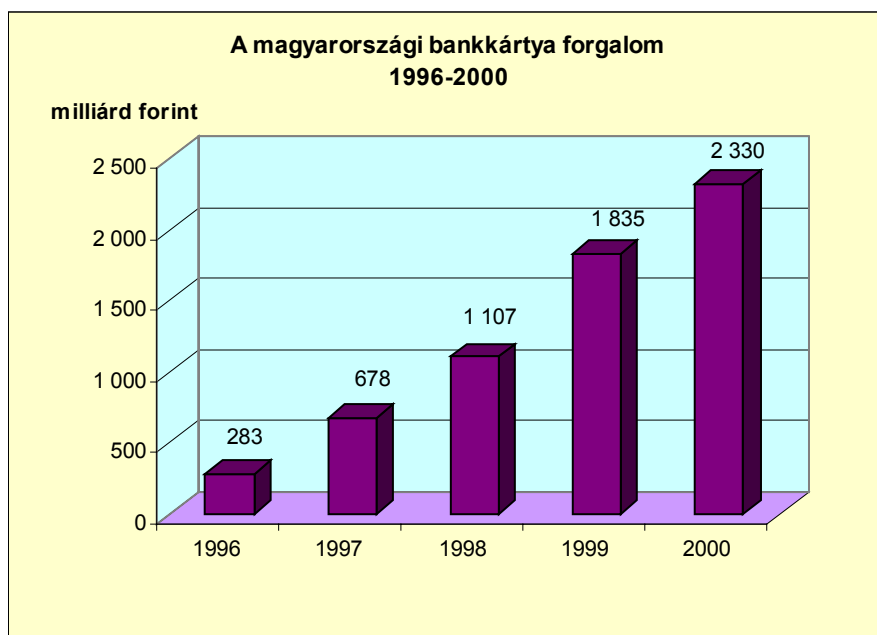
Az elfogadóhelyek számának védjegyek szerinti megoszlása a következőképpen alakult: Europay kártyával 15 469, Visa-val 15 534 üzletben lehet fizetni, a Diners kártyákat 4 715, az American Express-t 7 164, a JCB-t pedig 6 513 helyen fogadják el.

3. A bankkártyákkal lebonyolított forgalom

3.1. A hazai bankkártya forgalom

A hazai elfogadói forgalom, vagyis a magyar kibocsátású kártyák belföldi és a külföldiek magyarországi kártyahasználata az elmúlt évben 2 329 milliárd forintot tett ki, amely 27%-kal több mint az előző évben volt. Gyakorlatilag teljes egészében (99,7%) elektronikus módon, vagyis ATM és POS berendezéseken történt a kártyaelfogadás. A 2 107 milliárd forintot kitevő készpénzfelvétel 67%-a ATM-en keresztül bonyolódott le, a maradék gyakorlatilag teljes egészében a pénzügyi fiókokban és a postahivatalokban felszerelt POS berendezéseken. A kereskedelmi vásárlásoknál is az elektronikus kártyahasználat a jellemző, POS berendezésen bonyolódik a 107 milliárd forintot kitevő forgalom 99%-a, a maradék pedig imprintereken.

A hazai elfogadói forgalom elmúlt ötévi alakulását mutatja a következő ábra:

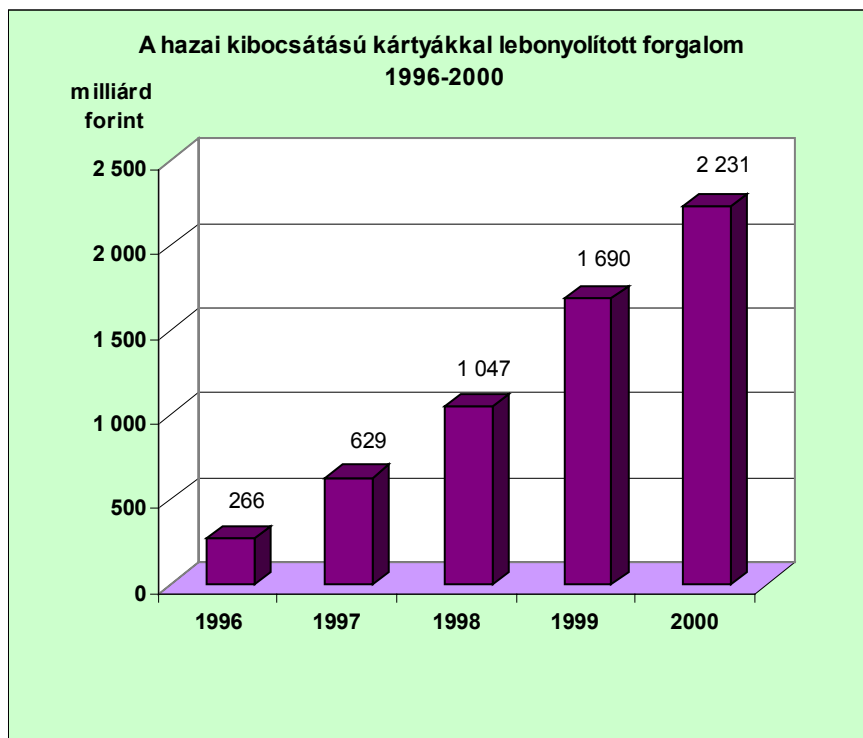
A teljes forgalom értékének 94%-a magyar kibocsátású kártyákkal lebonyolított műveletekből adódott. A kártyabirtokosok havonta két tranzakciót bonyolítanak le, átlag 21 417 forint értékben. Száz műveletből 81 készpénzfelvétel, a többi áru vagy szolgáltatás ellenértékének a kifizetése volt.

A hazánkba látogató külföldiek 4,8 millió alkalommal használták kártyáikat 146 milliárd forint értékben, amelynek 56%-a volt készpénzfelvétel a többi áru vagy szolgáltatás ellenértékének a kifizetése. A kártyahasználat darabszámát tekintve, száz alkalomból 45 volt a készpénzfelvétel. Továbbra is fennáll tehát a különbség a hazai és külföldi kártyabirtokosok kártyahasználati szokásai között, azonban azt is hozzá kell tenni, hogy külföldön a magyar utazók is sűrűbben vásárolnak bankkártyáikkal (százból csupán 30 a készpénzfelvétel), mint itthon. A külföldi kártyabirtokosok százból 98 alkalommal ATM-nél vettek fel készpénzt, a bankfiókokban és a Magyar Posta hivatalaiban felszerelt POS berendezéseket tehát csak ritkán használták, ugyanis a hasonló tranzakció külföldön általában nagyon drága.

3.2. A magyar kibocsátású kártyákkal lebonyolított hazai és külföldi forgalom

A magyar bankok által kibocsátott kártyákkal az elmúlt év folyamán 2 231 milliárd forint értékben költöttek, illetve vettek fel készpénzt a kártyabirtokosok. A lebonyolított forgalom 98%-a belföldön realizálódott. Az előző évhez viszonyítva 32%-os az emelkedés. Ennél jóval kisebb, 19%-os a műveletek számának a növekedése, amely az elmúlt évben 103,5 millió darabot tett ki. A kártyahasználat gyakoriságában nem változott, továbbra is két tranzakció havonta. Az egy tranzakcióra jutó átlag érték 21 547 forint ami reálértéken mindössze egy százalékos növekedés 1999-hez képest. A hazai

kibocsátású bankkártyákkal lebonyolított forgalom elmúlt ötévi alakulását mutatja a következő ábra.

A magyar kártyabirtokosok külföldi útjaik során 47 milliárd forint értékű valutát vettek fel, illetve költöttek áru és szolgáltatás ellenértékének a kifizetésére. Százból mindössze harminc alkalommal használták kártyáikat készpénz felvételére, amely egyébként ugyanúgy, mint belföldön, külföldön is pénzbe kerül. A vásárlás általában ingyenes, vagyis az áru ellenértékén felül nem kell jutalékot fizetni a kártyabirtokosnak.

4. Visszaélések a kártyaüzletágban

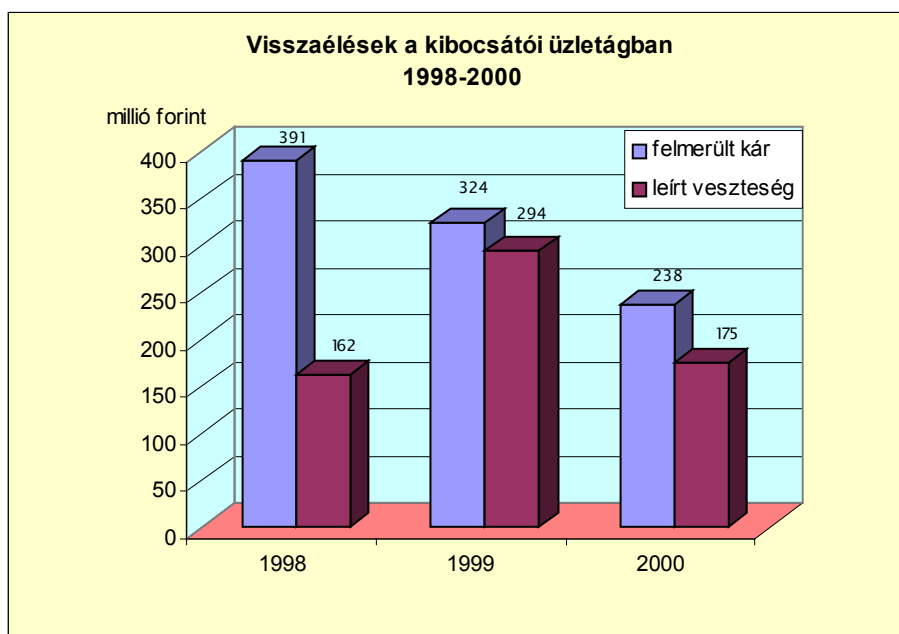
Egyre inkább érezhető azoknak az erőfeszítéseknek a hatása, amelyet a bankok annak érdekében tesznek, hogy visszaszorítsák a bankkártyás visszaélésekből eredő kár nagyságát. Többségük erre a területre szakosodott szakemberekből álló csoportot foglalkoztat, bevezették az ellenőrző (monitoring) rendszereket, amelyekkel kiszűrik a visszaélés gyanús tranzakciókat, és azonnal blokkolják azokat a kártyákat, amelyeket elvesztésként vagy elloptként jelentenek be birtokosaik. Nagyon fontos és pozitív eredmény, hogy a konkurenciaharc ellenére a visszaélések terén kialakult és jól működik az együttműködés, amelynek szervezeti keretei is vannak egy bankközi bizottság formájában.

Még egy jelentős változás, ami hatással van a kibocsátói üzletágban mért kár és veszteség számaira, az egyes visszaélés fajták egymáshoz viszonyított arányainak alakulására, valamint a veszteség (kibocsátó és elfogadó) bankok és kártyabirtokos ügyfelek közötti megoszlására. A kártyabirtokosi visszaélések kategóriában korábban szerepeltek a visszaélésszerű számlaegyenleg túllépések, ma már ezeket nem a kártyával való visszaélésnek tekintjük és az elmúlt év adataiból ki is maradtak. Ennek oka, hogy míg régebben kifejezetten a kártyával kezdődhetett a bank-ügyfél kapcsolat, mára a helyzet megváltozott. Ezzel egyébként a kártyatársaságok által használt besoroláshoz alkalmazkodunk.

Az elmúlt év során felmerült károkból² keletkezett veszteség forgalomhoz mért aránya 0,01% volt 2000-ben, fele a megelőző évinek. Abszolút értékben is jelentős a csökkenés mind a felmerült kár (27%), mind pedig a kártyaüzletág valamely szereplőjénél leírt veszteség³ (59%) tekintetében, ebben azonban szerepet játszik a számlaegyenleg túllépések figyelmen kívül hagyása is. A leírt veszteség több mint felét (60%) maguk a kibocsátó bankok viselték, közel egyötödét a kártyabirtokosokra (18%), a maradékot pedig a külföldi és magyar elfogadó bankokra terhelték.

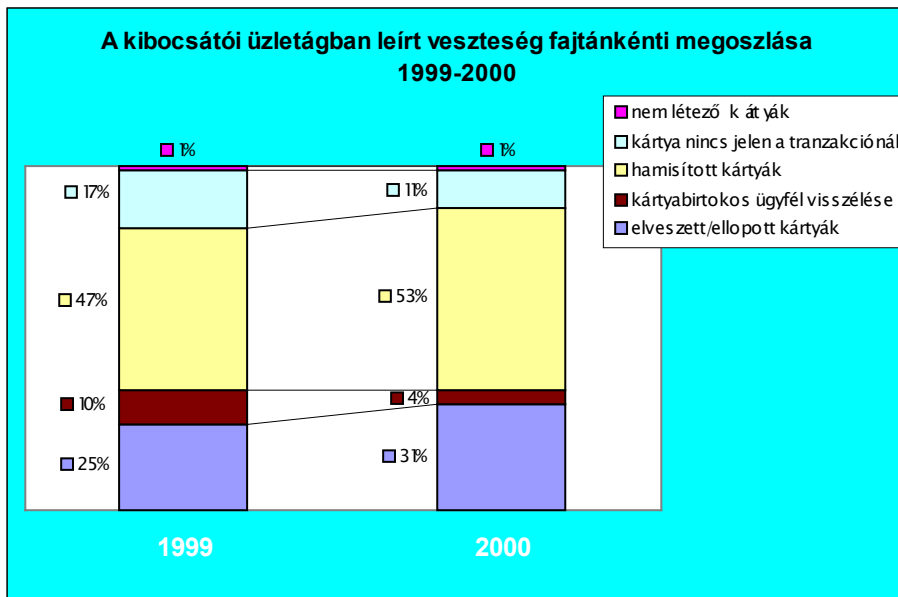
Az elmúlt három év eredményeit mutatja a következő diagram:

A visszaélésekből eredő veszteség fajtánkénti megoszlását, valamint a megelőző évhez viszonyított arányait mutatja a következő diagram:

² felmerült kár: a beszámolási időszakban észlelt visszaélésekből eredő kár.

³ leírt veszteség: a beszámolási időszakban a kártyaüzletág valamely résztvevőjénél lekönyvelt veszteség, amely mint kár felmerülhetett a beszámolási időszakot megelőzően is.

A kártyabirtokosi visszaélésekből eredő veszteségek aránya a felére csökkent az előző évhez képest, ennek oka, hogy a visszaélésszerű számlaegyenleg túllépések a 2000. évben - szemben a korábbi gyakorlattal - már nem kerültek beszámításra. Ez a változtatás az indokoltnál nagyobb növekedést idézett elő a többi visszaélés típus egymáshoz viszonyított arányaiban is.

Ez történt a kártyahamisítások esetében is, amelyek aránya azonban e nélkül is jelentős, fele a keletkezett veszteségnek. Érzékelhető javulás ebben a kategóriában csak a bankkártyák chip-pel történő ellátása után várható.

Ugyanez az oka az ellopott vagy elvesztett kártyákkal elkövetett tranzakciókból eredő veszteség kismértékű növekedésének is (ugyanolyan mértékben nőtt, mint amilyen mértékben csökkent a kártyabirtokosi visszaélés). Nem igazolódtak tehát a bankok aggályai arra vonatkozóan, hogy az 1999. december 1-én hatályba lépett 77/1999. számú Kormányrendelet felelősség átvállalásra vonatkozó cikkelye⁴ következtében jelentősen meg fog emelkedni a kártyabirtokosok által ellopottnak vagy elvesztettnek jelentett kártyákkal elkövetett visszaélésekből eredő kár összege. Pozitív hatása a hivatkozott rendeletnek, hogy a bankok óvatosabbakká váltak kibocsátói tevékenységükben, és jobban megvizsgálják a lehetséges kártyabirtokos ügyfelek megbízhatóságát (egyre kevésbé gyakorlat a számlanyitáskor automatikusan járó bankkártya).

Csökkent viszont a "kártya nincs jelen a tranzakciónál" (postai, telefonos megrendelések, internetes vásárlások) típusú visszaélések aránya, amely valószínűleg annak tulajdonítható, hogy néhány bank az internetes vásárlásokra külön szűrő (monitoring) rendszert üzemeltet, és telefon vagy SMS üzenetek útján ellenőrzi, hogy valóban a kártyabirtokos végezte-e el a

⁴ A bankkártyák elvesztésének bejelentése esetén a hivatkozott Kormányrendelet 7§ (2) pontja értelmében a "bejelentés megtételét megelőzően bekövetkezett kárért a birtokos, a bejelentés megtételét követően bekövetkezett kárért a kibocsátó felel".

tranzakciót. Egyelőre nem ítéltető meg a virtuális kártya bevezetésének hatása az internetes fizetések biztonságára, tekintettel arra, hogy még csak rövid ideje van jelen a piacon.

II. NEM BANKI INTÉZMÉNYEK ÁLTAL KIBOCSÁTOTT KÁRTYÁK

1. American Express kártyák

A banki kibocsátású Amex kártyák mellett ötezer darab deviza alapú kártya van forgalomban hazánkban, amelyekkel 5 milliárd forint értékű forgalmat bonyolítottak le a kártyabirtokosok országon belül és kívül.

A magyar és külföldi kártyabirtokosok az elmúlt év során 197 ezer alkalommal használták itthon kártyáikat, ennek mindössze egyötöde volt készpénz felvétel, a többi áru vagy szolgáltatás ellenértékének kifizetése. A műveletek értéke 10,6 milliárd forint volt, amelynek 4%-át tette ki a felvett készpénz összege.

2. Üzemanyag kártyák

Az Agip, Aral, Esso, Mol, OMV, Shell és Total védjegyeivel ellátott 283 ezer üzemanyag kártyával 1 304 hazai benzinkútnál lehet fizetni, amelyeknél 1 496 POS berendezés és 798 imprinter üzemel. Az elmúlt év során ezeket a kártyákat összesen 10,3 millió alkalommal használták az ügyfelek a hazai benzinkutaknál üzemanyag vásárlásra, 14 milliárd forint értékben. Az előző évhez képest értékét tekintve másfélszeresére nőtt a forgalom.

Az Esso az OMV és a Shell kártyákat külföldön is használhatják birtokosaik. A 2000. év során 866 ezer alkalommal 12 milliárd forintot költöttek a kártyákkal országhatáron kívül, amely értékben 27%-kal haladja meg az előző évit.

A külföldi kibocsátású Esso, OMV, Shell és Total kártyákkal egy év alatt 237 ezerszer tankoltak hazánkban 3,4 milliárd forint értékben. Ez tízenhatszerezese az 1999. évi forgalomnak. A kiugró növekedés oka, hogy míg korábban csak az Esso kutaknál használhatták a külföldön kibocsátott kártyákat, addig tavaly már az OMV, Shell és Total kutaknál is elfogadták az üzemanyag társaságok külföldi kibocsátású benzinkártyáit.

III. ÖSSZEFOGLALÁS

A hazai bankkártya üzletágról összességében elmondható, hogy bár fokozatosan csökkenő ütemben, de továbbra is nő a kibocsátott kártyák száma, a 2000. évben 16%-os volt az emelkedés. Ugyanez mondható el a forgalom alakulásáról is, 1999-hez képest 32% a növekedés mértéke. Bár az előző évhez képest közel a duplájára emelkedett a hitel és terhelési kártyák száma, még mindig 94% a betéti kártyák aránya.

Fokozatosan lassul az ATM-ek telepítésének üteme is, amely arra utal, hogy azokat a helyeket, ahol jelenleg a berendezések nyereségesen üzemeltethetők már lefedték, ott pedig ahol nem gazdaságos a pénzkidő automata működtetése, bankfióki és postahivatali POS berendezésekkel biztosítják a bankszámlákhoz történő elektronikus hozzáférés lehetőségét.

Némileg csökkent az elmúlt évben a kereskedői elfogadóhelyek száma, ugyanis a biztonságra, a visszaélések korlátok közé szorítására való törekvés, mint közös érdek, együttműködésre ösztönözte a bankokat. Ennek keretében igyekeznek kiszűrni a visszaélésben együttműködő kereskedőket és óvatosabbak az új szerződések megkötésénél is.

Részben a fent leírtak, részben más, a visszaélések csökkentésére irányuló erőfeszítések eredményeként pozitív változás tapasztalható a visszaélésekből eredő veszteségek összegének és forgalomhoz mért arányának alakulásában. A hitelintézetek aggályaival ellentétben pozitív hatása volt a 77/199. számú Kormányrendelet felelősség átvállalására vonatkozó cikkelyének is, ugyanis a bankok nagyobb figyelmet fordítanak lehetséges ügyfeleik megbízhatóságának előzetes vizsgálatára.

Új kártyatermékek is megjelentek az elmúlt év során, mint például a virtuális kártya, amely az Internetes vásárlások fizetési ágának biztonságos lebonyolítására szolgál. Két pénzintézet olyan kombinált kártyával jelent meg a piacon, amelyen mind a mágnescsík, mind pedig az EMV szabványnak megfelelő chip megtalálható.